

Sosiaali-, terveys- ja nuorisoalan ammattilaisten ajatuksia ja ratkaisuehdotuksia

Tämä raportti sisältää ajatuksia Satakunnan ensimmäisestä Rakenteellisen sosiaalityön työpajasta, jonka aiheena oli nuorten asiat. Tarkempaan tarkasteluun valikoitui kolme aihetta, jotka ovat nousseet vuosina 2021-2024 Satakunnassa tehdyissä sosiaalisissa raporteissa sekä uutisissa: Nuorten tekemät rikokset, nepsy-piirteisten nuorten tuki ja nuorten kouluun kiinnittymättömyys. Tekstin lopussa on yhteenvetoa esiin tulleista pointeista ja ratkaisuehdotuksista.

Mikä nuorisotyön kentällä on nyt ajankohtaista?

Tilaisuuden alustuksissa ja niihin liittyvässä yhteisessä keskustelussa pohdittiin mm. nuoriin kohdistuvia vaatimuksia, sosiaalisen median vaikutuksia ja nuorten pohdintoja normaaliudesta. Aikamme henki ja ajankohtaiset ilmiöt vaikuttavat väistämättä myös nuorten arkeen: Erilaisten **valintojen ja vaihtoehtojen määrä** on kasvanut, eikä loppua näy. Erilainen **viriketulva** on lisääntynyt huimasti, eivätkä ihmisen aivot ole luotu kestämään sitä. Nuorten ja lasten kohdalla aivojen kuormittuminen korostuu, kun aivot ovat vasta rakentumassa. Aivojen **kuormitus** on suurta, ja sillä on vaikutuksensa nuorten toimintaan ja hyvinvointiin. Lasten ja nuorten **mielenterveyden haasteet** ovat lisääntyneet. Humalahakuinen juominen ja tupakointi ovat nuorten keskuudessa vähentyneet mutta **vapen** käyttö on lisääntynyt. Alustuksissa nousi myös pohdittavaksi trendaava **helpon rahan tavoittelu** ja tämän ajattelumallin tai tavoitteen vaikutukset nuorten valintoihin. Nuorten elämään ja tilanteisiin liittyy paljon sellaista, mitä ei vielä vuosikymmen tai kaksi takaperin ollut. Esimerkiksi **sosiaalinen media** – nuoret ovat sosiaalisen median tarjoajille väline, eivätkä nuoret itse todellisuudessa hallitse somea. Nuorten asioista puhuttaessa ei voida välttyä yhteiskunnassamme muutenkin vahvoilla olevan kah-tiajaon eli **polarisoitumisen** vaikutuksista; osalla on paljon, toisilla todella vähän.

Allianssin hahmotelman mukaan nuorten hyvinvointi koostuu perustarpeista (mm. taloudelliset ressurssit), yhteydestä muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan, mahdollisuutta toteuttaa itseään fyysisesti ja psyykkisesti, tekemisestä ja itselle mielekkästä toiminnasta – miten tuemme näiden kaikkien osa-alueiden toteutumista jokaisen nuoren arjessa ja elämässä?

Nuorten arki on seilaamista ulkopuoliseksi jäämisen ja **yksinäisyyden** kokemisen sekä joukkoon kuulumisen välillä. **Yhteisöön kuulumisen** ja ME-henki on perinteisesti nuoruusiässä erityisen tärkeää. Nuorilla on, ja on aina ollut vahva tarve erottautua aikuisista. Aikamme henki on kuitenkin ajaa erilaisiksi miellettyjä ryhmiä **marginaaliin** – myös nuoria. Miten voimme luoda henkisiä ja fyysisiä tiloja, joihin mahdumme kaikki? Miten takaamme jokaisen jonkun turvallisen tilan, josta kukin voisi löytää itselleen yhteisön ja kokea kuulumisen tunteita? **Yhteisöllinen työ** on valitettavasti jäänyt yksilötyön jalkoihin, ja sitä tulisi vahvistaa.

Nuorista puhuttaessa **vanhemmuudella** ja kodin tuella on suuri merkitys. Viranomaisilla on roolinsa ja paikkansa, mutta heidän tulee toimia vanhempien ja nuorten rinnalla. Keskustelussa tuli esiin

nuoriin kohdistuvien vaatimusten lisäksi vanhemmuuteen ja vanhempiin kohdistuvat vaatimukset. Onko kiireisillä vanhemmilla halua ja mahdollisuutta olla nuoren elämästä kartalla? Nuorten hyvinvointiin vaikuttavat ilmiöt koskettavat myös huoltajien hyvinvointia – **huoltajien hyvinvoinnin** näkökulma tulisi ottaa vahvemmin nuorten hyvinvointia koskevaan keskusteluun mukaan.

Lapsen suojelu ei kuulu pelkästään lastensuojelulle – se on kaikkien yhteinen asia. Keskustelussa todettiin, että **monialaisella työllä** voidaan päästä lähemmäs perheitä ja nuoria, ja ehkäistä monia ongelmia. Satakunnasta puuttuu kuitenkin vielä vaikuttavaksi todettuja **keinoja** ammattilaisten valikoimista, esim. MDFT-terapia. Koulujen ja oppilaitosten **resurssit** lasten ja nuorten tukemiseen ovat riittämättömät, mikä heijastuu myös mahdollisuuteen tehdä monialaista yhteistyötä. Yksilö- ja yhteisöllisyyden tukea tulisi olla enemmän saatavilla kouluissa.

Nuorten tilanne vaatisi nyt aktiivista pureutumista ja työstämistä, ettei tilanne ”leviä käsiin” ja huoletuttavat ilmiöt leviä. Keskustelussa myös muistutettiin, että nuoret ovat aina **hämmästyttäneet ja kauhistuttaneetkin toiminnallaan** ja valinnoillaan aikuisia, ja silti heistä suurimmasta osasta tulee aivan tavallisia ja toimintakykyisiä aikuisia. Käytämme paljon aikaa nuorten tekemisten sekä perheiden tilanteiden kauhistelemiseen, näemmekö riittävästi toiminnan taakse olevia pyrkimyksiä ja voimavaroja? ”Jokainen yrittää jotakin”, muistutti eräs keskustelija. Nuortenkin tulisi saada olla luvalla **olemassa** ja näkyvillä, ei pelkästään pieninä aikuisina, joiden tulisi osata käyttäytyä ja olla häiritsemättä aikuisia. Meidän tulisi ammattilaisina osata nähdä perhe ja nuori parempana, kuin he itse itsensä näkevät. Nuorilla on vahva **tulevaisuususko**, joka on vahvempi kuin meidän aikuisten. Nuoret ovat sinnikkäitä, vahvoja ja innostuneita – meillä on heiltä paljon opittavaa.

Ammattilaisten menemistä sinne, missä nuoret ovat, tarvitaan. Yleisessä keskustelussa puhutaan paljon **ennaltaehkäisyn** merkityksestä mutta esim. etsivän nuorisotyön painopiste on hiljalleen siirtynyt yhä voimakkaammin ehkäisevästä korjaavaan. Yksittäisten nuortenkin kohdalla ajoissa puuttuminen on selvästi vähäisempää kuin puuttuminen sitten, kun pahoinvointi on jo käsin kosketeltavaa ja keinot rajumpia.

Alustuksissa ja keskustelussa pohdittiin kohtaamisen ja **digipalveluiden** mahdollisuuksia ja etuja. Etäyhteyksin voidaan tehdä paljon, mutta nuoren tilanteen arviointi ja todellisen kokonaiskuvan saaminen vaatii **fyysistä kohtaamista** ja esim. kotikäyntiä.

Nuorten tekemät rikokset

Koronan vaikutukset näkyvät: Nuoret, joilla oli valmiiksi haasteita, putosivat ”kelkasta” korona-aikana. Tämä näkyy käytännössä esim. jengiytymisenä. Porin alueella **jengiytyminen / ryhmäytyminen** liittyy selvästi asuinalueeseen ja ryhmiin liittyy omia sääntöjä. Keskustelu jengiytymisestä tuo toisaalta esiin, miten **ymmärtämättömyys** nuorten elämään kuuluvista trendeistä ja ilmiöistä näkyy aikuisten ja ammattilaistenkin toiminnassa. Kaikenlainen ryhmäytyminen tai edes häiritsevästi käyttäytyvä ryhmässä oleminen ei ole jengiytymistä.

Näemmekö rikollisen käyttäytymisen ja jengiytymisen / ryhmäytymisen taustalle? Jokainen nuori haluaa tulla **nähdyksi ja kuulluksi**. Ellei se onnistu muuten, huomio saadaan häiriökäyttäytymisellä ja rikosten tekemisen kautta.

Toimiiko ainainen **resurssipuhe** perusteluna olla kohtaamatta ja kuulematta oikeasti nuoria? Nuoret tarvitsevat enemmän aidosti läsnä olevia **aikuisia**, joilla on ymmärrystä trendeistä ja

kulttuuritietoisuutta. Nuoret tarvitsevat aikaa voidakseen antaa itsestään. **Monialaisella työskentelyllä** voidaan saavuttaa nuorten kanssa paljon. Nuoret tarvitsevat arkipäiväisiä kohtaamisia aikuisten kanssa, kuulumisten kysymistä ja myös perheen jäsenten kuulumisten ääreen **pysähtymistä** – onko meillä tällaiselle mahdollisuuksia ja tilaa? Ohjaako toimintaamme ja käytäntöjämme ajatus siitä, että nuoret ovat vaarallisia tai että kohtaaminen vaatii tietynlaiset puitteet? Ovatko nuoret vaarallisia? Meidän tulisi erottaa tilanteet, joissa on todellinen turvallisuusriski, ja missä ei.

Ammattilaiset näkevät, että **arjen työn ja toiminnan koordinoiminen** sekä **valta** tehdä toimintaan muutoksia tulisi olla siellä, missä työ tehdään ja toiminta tapahtuu. Tällöin nuorilla on myös mahdollisuus olla **vaikuttamassa** toiminnan sisältöihin ja rakenteisiin.

Ennaltaehkäiseviin palveluihin tulisi panostaa sekä vahvistaa syrjään ajautumisen vaarassa olevien nuorten **tunnistamista**. Ennaltaehkäisevää toimintaa on mm. vanhempien tukeminen nuorten tukemisessa. Vaikka perheessä ei olisi sosiaalisia ongelmia tai muita isoja haasteita, vanhemmuus on rankka laji. Kaikille vanhemmille tulisi olla tarjolla tukea nuorisokulttuurin ja tämän päivän teini-
iän ymmärtämiseen, **rajojen asettamisen** pohtimiseen ja siihen, miten aikuinen voi olla nuorensa tukena sekä tietoa ajankohtaisista ilmiöistä, jotka koskettavat nuorten arkea. Kaikille vanhemmille tarjottava tuki ehkäisisi tilanteiden ajautumista ongelmallisiksi. Ammattilaiset ovat havainneet, että moni vanhempi tarvitsee tukea rajojen asettamisessa: Yhä useamman lapsen ja nuoren pettymyksen sietokyky on matala, mikä näkyy myös kodin ulkopuolella.

Konkreettisia keinoja ja ratkaisuja rikoksilla oireilevien nuorten tukemiseksi ja nuorten tekemien rikosten ehkäisemiseksi:

- ⌘ **Nuorisopäivystyksen toiminta.** Nuorten keskuuteen ja keskelle jalkautuvaa välitöntä kohtaamista. Jalkautuvan työn kehittäminen ylittää niin, että sitä osattaisiin ja uskallettaisiin hyödyntää eri palveluissa, esim. Kaksin vaikka yksin -malli eli kuinka jalkaudutaan pareittain niin, että yksilölliset kohtaamiset ovat myös mahdollisia.
- ⌘ **Vanhemmuuden tuki.** Kouluille ja oppilaitoksille lisää työkaluja ja tietoa vanhempien tukemisesta ja tiedon lisäämisestä. Eri toimijoiden rohkaiseminen yhteistyöhön vanhempien kanssa. Yhtenä toimivaksi havaittuna menetelmänä toiminnalliset vanhempainillat.
- ⌘ **Moniammatilliset ryhmät.** Mahdollisuus tavata moniammatillinen ryhmä, vaikka ei vielä olisi mitään asiakkuutta esim. sosiaalipalveluissa tai psykiatrialla. Ryhmän tapaamisesta perhe voisi saada konkreettisia neuvoja ja tietoa, sekä sopia eri toimijoiden kanssa mahdollisesti jatkotuesta.

Neuropsykiatrisesti oireilevien nuorten tukeminen

Satakunnassa ja Satakunnan hyvinvointialueella on käynnissä **nepsy-palveluiden** kehittämistä. Tällä hetkellä on käynnissä palvelutarjottimien kokoaminen sekä nepsy-hoitoketjujen kokoaminen eri ikäryhmissä. Hyvinvointialueen nepsy-chatin aukiolo on laajenemassa ja se on jäämässä pysyväksi toiminnaksi. Työn alla matalan kynnyksen palveluiden kehittäminen, kohtaamispaikkatoiminnan kehittäminen sekä ensitietoryhmä diagnoosin saaneille. Lisäksi koulutuksia valmisteilla, ammattilaisille sekä yhteistyötä mm. koulujen kanssa vanhempainilloissa.

Nuoret tarvitsevat ammattilaisten arvion mukaan lisää **tietoa** nepsy-piirteistä. Tietoisuuden lisääminen auttaisi vähentämään nepsy-piirteisten kokemaa syrjintää ja stigmaa. Nepsy-piirteet altistavat ammattilaisten huomioiden mukaan kiusaamiselle ja monenlaiselle hyväksikäytölle. Halu saada hyväksyntää ja päästä osaksi ryhmää, matala impulssikontrolli, heikot sosiaaliset taidot sekä heikko tilannelukutaito voivat ajaa nepsy-piirteisiä lapsia ja nuoria tukaliin tilanteisiin.

Nuorten lisäksi myös nuorten vanhemmat tarvitsevat lisää tietoa aiheesta, samoin ammattilaiset kuten opettajat ja sote-alan työntekijät. Ammattilaiset tarvitsevat myös tukea siihen, **mitä ja miten** asiasta puhutaan nuorille tai vanhemmille.

Koulun arjessa tulee esiin, ettei moni lapsi tai perhe ole saanut kuntoutusta. Lääkityksen ei tulisi olla ainoa tuki, lisäksi tarvitaan **toiminnanohjauksen tukea**. Diagnoosin saamisen jälkeen tulisi olla selvät rakenteet ja prosessi, joka takaisi lapsen tai nuoren, vanhempien ja koko perheen tuen tarpeiden selvittämisen ja niihin vastaamisen. **Varhaisen vaiheen tuki** olisi avainasia tässäkin asiassa. Palveluja ei pitäisi joutua vaatimaan, vaan niitä tulisi olla tarjolla.

Vanhemmuuden tuki korostuu ammattilaisten pohdintoissa tämänkin aiheen kohdalla. Nepsy-piirteisten lasten ja nuorten vanhempien panokset, työ ja paineet tulee nähdä ja heidän jaksamisestaan tulisi huolehtia. Nepsy-piirteinen lapsi tai nuori tarvitsee ja vaatii vanhemmilta enemmän kuin ikätoverinsa, mikä tulisi tunnistaa ja tunnustaa.

Konkreettisia keinoja ja ratkaisuja nepsy-piirteisten nuorten tukemiseksi:

- ⌘ **Teinineuvola-toiminta.** Neuvola tarjoaisi kohtaamisia ja tukea nuorille, vanhemmille ja koko perheelle. Tavoitteena olisi perhesuhteiden vaaliminen ja vahvistaminen.
- ⌘ **Nepsy-ohjauksen malli hyvinvointialueelle.** Erytystä huomiota tulisi kiinnittää nepsy-piirteisten nuorten ja nuorten aikuisten palveluihin.
- ⌘ **Hankkeet tueksi!** STEA-rahoitteiset hankkeet voisivat olla vahvistamassa varhaisen tuen palveluja, hankkeissa voisi myös panostaa tiedon ja tietouden lisäämiseen.

Nuorten kouluun kiinnittymättömyys

Yhdeksi isoksi ongelmaksi nuorten koulunkäynnin vaikeuksista puhuttaessa nousee ammattilaisten keskusteluissa **vastuun pallottelu**. Meillä on monia hyviä palveluja ja tukimuotoja, mutta kuuluisat kopinottajat jäävät monesti puuttumaan. Esimerkiksi koulujen perhetyö on erittäin hyvä palvelu, joka kuitenkin saattaa sulkea itsensä pois lapsen tilanteesta, mikäli hänellä on lastensuojelun asiakkuus. Monet lapset tai nuoret eivät ole kenenkään vastuulla. Ammattilaiset pohtivat, onko tämän vastuun pallottelun ilmiön takana koettu osaamattomuus.

Vastuun pallottelu aiheuttaa sen, että on tarpeita, jotka eivät tule täytetyiksi kenenkään toimijan toimesta. Palvelujärjestelmästä tulisi ammattilaisten mielestä esimerkiksi löytyä ihmisiä, jotka hakevat lapsia kotoa, saattavat heidät kouluun ja tukevat koulussa olemista. **Koulunkäynnin tukea** ostetaan ostopalveluna, mutta se voitaisiin tuottaa peruspalveluna, osana koulun ja lapsiperhepalveluiden yhteistyötä. Ruotsissa toimii Hemmasittare -malli, jolla tarkoitetaan koulun työntekijöitä, jotka auttavat lapset kouluun. Ensimmäinen askel voi olla, että lapsi käy koululla syömässä. Tämä vaatisi myös **kulttuurinmuutosta**: Ammattilaisten tulisi osata iloita siitä, että lapsi tulee kouluun edes hetkeksi,

esim. syömään. Tilannetta tulisi lähestyä positiivisen vahvistamisen kautta, ei häpäisemällä ja negatiivisilla Wilma-merkinnöillä. Tarvittaessa tulkkien tai muiden apuvälineiden käyttäminen tulisi saada luontevaksi osaksi nuoren ja perheen kanssa tehtävää työtä.

Moniammatillisen tekemisen toivottiin painottuvan **oikeaan tekemiseen**, pelkän puhumisen sijaan. Kuten eräs osallistuja kuvasi, meillä on paljon ”tätien ja setien puhetta”, mutta sitä kautta nuorelle ei synny ajatusta, että hän yhtäkkiä lähtee kouluun. Tarvitaan toiminnallisuutta ja positiivista löytämistä ja löytymistä, käytännön kokeilemistä sekä rohkeutta kohdata. Suurin osa ihmisen elämästä tapahtuu muualla, kun vastaanotolla – **Monialaisuus** on saatava puheen tasolta teoksi. Moniammatillisessa yhteistyössä on kompastuskohtansa, jotka heijastuvat niiden nuorten tilanteisiin, joilla on syytä tai toisesta vaikeuksia kiinnittyä kouluun. **Tiedonkulku** tökkii, eikä koulu saa tietoa muista tukitoimista. Erityisesti mikäli aloite tukitoimille ei ole lähtenyt koulusta, tieto ei kulje. Lastensuojeluilmoituksiin taas toivotaan parempaa kuvausta siitä, mitä kaikkia tukitoimia on jo tarjottu tai kokeiltu.

Kouluun käymättömyyteen linkittyy monia yhteiskunnallisia **ilmiöitä ja trendejä**, kuten poissaolotuntimäärien suuruus, perheiden kanssa työskentelemisen haasteet, palveluiden resursointi, vanhempien jääminen yksin ongelmien kanssa, koulukiusaaminen sekä älypuhelin käytön lisääntyminen.

Tässäkin teemassa ammattilaisten puheissa nousee esiin **varhaisen vaiheen tuki**. Ammattilaisten tulisi nähdä nuori ja perhe parempana, kuin he itse itsensä näkevät. Nuoret tarvitsevat ammattilaisilta ja aikuisilta vahvan viestin, että jokainen voi mokata, ja silti mennään eteenpäin. Varhaisen tuen osana tai sen lisäksi huomiota tulee kiinnittää **siirtymävaiheisiin**, esim. alakoulusta yläkouluun siirtymiseen tai yläkouluista toiselle asteelle siirtymiseen.

Konkreettisia keinoja ja ratkaisuja nuorten kouluun kiinnittymisen tukemiseksi ja koulupoissaolojen kierteen katkaisemiseksi:

- **Moniammatillinen työ puheista teoksi.** KUKA tekee, MITÄ sekä MILLOIN, KUKA seuraa, JA MITEN. Suunnitelmat on saatava toteen ja ihmiset mukaan niiden toteuttamiseen.
- **Siirtymävaiheiden** (alakoulu - yläkoulu, yläkoulu - toinen aste) **helpottaminen** esim. tutustumiskäynneillä, keskustelun keinoin, orientaatioviikoilla tai -jaksoilla.
- **Koulunkäynnin konkreettinen tuki** koulun ja perhepalveluiden yhteistyönä, peruspalveluna: Kouluun saattaminen, koulussa olemisen tukeminen.

Yhteenveto ratkaisuehdotuksista nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi

- ⌘ Monialaisen työn kehittäminen: ”Puheista teoksi” eli selkeitä ja konkreettisia suunnitelmia sekä moniammatilliset ryhmät.
- ⌘ Nepsy-piirteisten nuorten palveluiden kehittäminen ja nepsy-ohjauksen malli. Nepsy-tietouden lisääminen eri kohderyhmissä (nuoret, vanhemmat, ammattilaiset).
- ⌘ Kouluun kiinnittymisen konkreettinen tuki monialaisena yhteisenä työnä, vrt. Ruotsin malli.
- ⌘ Vanhemmuuden tuki riittävälle tasolle, keinoina mm. toiminnalliset vanhempainillat, matalan kynnyksen tukimahdollisuudet kuten Teinineuvola tai neuvoa-antava monialainen ryhmä sekä tietouden lisääminen.
- ⌘ Nuorisopäivystyksen ja muun jalkautuvan toiminnan vahvistaminen ja lisääminen.
- ⌘ Digitaalisten palveluiden kehittäminen ja hyödyntäminen siellä, missä ne toimivat.

- ⌘ Kouluissa tehtävän yksilöllisen ja yhteisöllisen tukemistyön vahvistaminen eli resurssien lisääminen kouluarkeen.
- ⌘ Yhteisöllisen työn lisääminen ja kuulumisen tunteita vahvistavan toiminnan tarjoaminen.
- ⌘ Ennaltaehkäisevien palveluiden kehittäminen ja hyödyntäminen. Varhaisen tuen palvelujen vahvistaminen.
- ⌘ Aikuisten läsnäolo – Nuoret tarvitsevat aitoja, välittömiä ja arkisia kohtaamisia aikuisten kanssa omilla toimintaympäristöissään.
- ⌘ Nuorisokulttuuritietoisuuden ja -ymmärryksen lisääminen sekä vanhempien että ammattilaisten keskuudessa. Aikuiset tarvitsevat lisää valmiuksia ymmärtää nuorten arkea.
- ⌘ Kohtaamisten lisääminen arjessa, mm. kohtaamispaikkojen valikoiman laajentaminen niin, että jokainen voi löytää itselleen sopivan paikan tulla kohdatuksi.
- ⌘ Sen tunnistaminen, milloin tarvitaan kohdennettua tukea. Esimerkiksi siirtymävaiheet ovat nuoren elämässä tuen tarvetta lisääviä elämänvaihteita. Meidän tulee myös erottaa intensiivistä tukea tarvitsevat perheet ja nuoret niistä, jotka voivat tulla autetuiksi kevyemmällä tuella.